

Can Vilar, Vallgorguina

Fitxa

Cinta Cantarell

Historiadora

FITXA TÈCNICA

Denominació: can Vilar

Localització: Vallgorguina

Tipologia: masia fortificada

Cronologia: torre dels segles XII-XIII ?-XV i masia del segle XVI

Ubicació: can Vilar està situat a la zona sud de la població de Vallgorguina. Per accedir-hi, s'ha de deixar la carretera de Sant Celoni a Arenys de Mar, agafar el trencant a mà dreta cap a la zona esportiva i seguir el torrent del Vilar en direcció a la serra de les Mules; en el segon trencall de mà dreta, cal seguir en direcció a la font de la Figuerassa, i abans d'arribar a la font, es troba can Vilar.

Estat de conservació: bo.

Torre i façana principal de la masia de can Vilar.

HISTÒRIA

Segons Antoni Pladevall, can Vilar era una *domus* o *casa forta*, és a dir, una casa fortificada amb un alou al seu voltant que tenia categoria jurídica especial, ja que els seus amos eren donzells o cavallers, procedents de la pagesia alodial. Tot i que sembla que les *domus* van ser molt nombroses a la Catalunya Vella, la majoria han desaparegut i es coneixen més per la documentació conservada dels segles XII-XIV que per les restes arquitectòniques. La majoria de les *domus* segurament desaparegueren per estroncament familiar o bé perquè van perdre les seves atribucions feudals i es varen convertir en masos de certa importància.

La primera referència documental del nom Vilar de la qual es té constància és d'un cens de 1362 en què hi surt esmentat «en Vilar». En censos successius es repeteix el mateix nom, així, en el de 1380 «item en Vilar», en el fogatge de 1497 «d'en Vilar» i en el de 1553 de «la viuda Vilar». Finalment, en el Nomenclàtor de la Província de Barcelona de 1860 encara surt considerada «can Vilar com a casa important».

Tot i que sembla evident que can Vilar existia abans del segle XV, la falta de documentació no permet fer un seguiment complet de la genealogia familiar, ja que el primer Vilar conegut a través dels pergamins estudiats fins ara és el cavaller Bartomeu Vilar en l'any 1458, que devia ser succeït per Joan Vilar que morí en el 1528; el seu hereu també es deia Joan Vilar, i el juny de 1593 es va casar amb Paula Tries, filla del batlle

d'Arenys, que va enviduar abans de 1607, data en la qual consta que fa testament.

CRONOLOGIA

Dels dos edificis analitzats a can Vilar, el més interessant és la torre, ja que a la comarca del Vallès Oriental no n'hi ha cap altre que conservi intacta aquesta tipologia. Si bé no es pot assegurar amb exactitud la data de construcció de la torre per falta de documentació, per la seva tipologia i estructura respon a una torre romànica reformada en el segle XV. Aquestes torres eren ben construïdes amb pedres escairades, unides amb argamassa o fang i podien tenir dues o tres plantes. La porta d'accés era al primer pis i estaven cobertes amb terrat o bé amb teulat d'una vessant. Potser un tipus de terrat pla

explicaria el fet que les gàrgoles de can Vilar estiguin situades tan lluny de la coberta actual.

Sembla, doncs, que can Vilar és un exemple de *turris* que esdevindrà masia fortificada. En aquestes torres, hi solia residir un cavaller, feudatari d'un senyor o del castlà d'un castell, i servien per defensar l'hàbitat camperol. Segons consta, les torres d'aquestes cases són una derivació de les romàniques; conserven la mateixa tipologia, però s'hi van introduint petites modificacions, com ara l'ampliació d'obertures per deixar-hi passar més llum, i se'n conserven, sempre, les espitlleres amb finalitats defensives. Es desenvolupen sobretot en els segles XIV i XV. Tot i que la cronologia de la torre de can Vilar és incerta, el que és clar és que és anterior a la construcció de la masia del segle XVI.

Façanes de migdia i sud de la torre de la masia de can Vilar.

DESCRIPCIÓ DELS EDIFICIS

La torre

La torre de can Vilar està adossada a la masia per l'extrem de ponent, és de planta quadrada i consta de planta baixa, tres pisos i golfes. La coberta és a dues vessants, de teula àrab, però segurament fou aixecada posteriorment a la construcció de la torre, tal com deixa veure la situació de les gàrgoles i la diferència de l'aparell del mur. Els murs estan fets amb pedres desbastades unides amb argamassa i fang; a les cantonades, els carreus són regulars.

Cal assenyalar que la torre no té accés des de l'exterior. A la planta baixa hi ha una porta d'accés des de l'interior de la quadra de la casa, però no comunica amb

les plantes superiors, ja que està coberta amb volta. Per pujar als pisos superiors s'ha de fer a través d'una petita porta d'arc de mig punt adovellat que és a l'habitació del primer pis de la masia. Un cop dins la torre, les plantes es comuniquen per una escala de fusta adossada a la paret de migdia. Els pisos estan formats per entramats de bigues i posts. En l'últim pis, la coberta és de volta d'aresta i es pot sortir al colomar per mitjà d'una escala manual.

Les obertures de la torre semblen fetes en època més tardana a la de la construcció de la torre, excepte les espitlleres que són de diverses formes i estan repartides per tot l'edifici. En la façana de migdia, a la planta baixa, hi ha una finestra rectangular feta amb quatre grans blocs de pedra;

en els pisos superiors, hi ha tres finestres d'arc conopial amb l'interior lobulat i, sota de l'ampit, totes tenen espitllera. Semblen obra del segle XV. La decoració d'aquestes finestres és diferent: la del primer pis té motius vegetals a la línia de les impostes, la del segon té quatre mascarons, i la del tercer pis té unes fulles molt estilitzades i una mena de flor de tipus geomètric sota l'ampit. A la façana sud, només hi ha una obertura a l'alçada del tercer pis; és del mateix format que les descrites anteriorment, només varia la decoració de les impostes que és de rosetes. A la façana oest, hi ha una finestra conopial en el segon pis; i en el mur nord només espitlleres. Les gàrgoles, que servien per desguassar són molt rústegues, representen un animal, potser un llop, i un home vestit amb túnica i cinturó.

Detall de la finestra del primer pis de la torre.

Detall d'una gàrgola.

La masia

La masia és de carener paral·lel i coberta a dues vessants de teula àrab; en el costat de ponent hi ha adossada la torre de planta quadrada. La façana està arrebosada i pintada; conserva un rellogge de sol de bona factura i restes d'una pedra clau encastada sobre la finestra de la planta baixa amb la data «1562» i una roseta de sis puntes. La casa consta de planta baixa i pis. La porta principal és d'arc de mig punt adovellat. Sobre la porta hi ha la finestra de la sala que és d'arc conopial amb l'interior lobulat i decorada amb motius vegetals; a sota, hi ha una petita espitllera. Les altres obertures són senzilles, de forma rectangular, emmarcades i pintades de groc, però, segons diu la tradició oral, almenys una de les finestres de les habitacions era de factura gòtica, i es va vendre.

L'estructura interna de la casa respon a la tipologia habitual de les masies del segle XVI, és a dir, una àmplia entrada, en el terra de la qual hi ha gravada la data de 1713, cosa que indica alguna reforma. En el costat dret, hi ha una estança que servia de menjador i la cuina amb una gran llar de foc i un forn de pa. Al costat esquerre hi ha quadres, a les quals s'hi accedeix bé des de l'exterior bé des del celler. Al fons de l'entrada, hi ha un pas cap al celler i l'escala d'accés al primer pis. En aquest pis hi ha la sala que té el terra fet de grans posts de roure, sobre un embigat de fusta. Des de la sala s'accedeix, a través de portes d'arc de mig punt adovellades, a les habitacions. Al costat de cada porta hi ha una fornícula, en una de les quals hi ha la data de 1898. A la banda dreta de la finestra de la sala hi ha un aiguamans, fet amb arc de mig punt adovellat i lloses i pica de pedra.

A la part posterior de la casa hi ha adossada una edificació de planta i pis, que segurament havia estat celler, que comunica amb la resta de la casa a través de petites portes; també s'hi accedeix des de l'exterior. L'espai interior està dividit amb grans arcades de mig punt; actualment, serveix de magatzem.

BIBLIOGRAFIA

- «V Ronda Vallesana» (1984): *Montnegre*. Unió Excursionista de Sabadell. Sabadell.
- BATLLE, C. (1988): *Història de Catalunya*. «L'expansió Baix Medieval (XIII-XIV)», vol. III, Edicions 62, Barcelona, pàg. 374 i seg.
- BARBANY, C.; CANTARELL, C.; DANTI, J.; GARCIA, R.; RIBAS, P.; TERRADES, M.E. (1996): *De la balma a la masia. L'hàbitat medieval i modern al Vallès Oriental*. Museu de Granollers.
- MÓRA, J.; PASCUAL, R. (1985): «Masia del Vilar». *La Vall*, núm. 50.
- PLADEVALL, A. (1984): *L'organització territorial*. Catalunya romànica, vol. II, pàg. 61-62.
- PLADEVALL, A. (1994): «Història de Vallgorguina des de l'edat de pedra fins als nostres dies». Pregó de la Festa Major. *La Vall*, núm. del 153 al 157.
- PUIG i CADAFALCH, A. (1983): *Arquitectura romànica a Catalunya*, vol. II. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, reed., pàg. 444.
- RIU i RIU, M. (1994): «La casa rural aïllada». *Catalunya romànica*, vol. I, pàg. 77.
- VILA, M.A. (1980): *La casa rural a Catalunya. Cases aïllades i cases de pobles*. III, Edicions 62, Barcelona, pàg. 139 i 141.

Façana principal de la masia de can Vilar, segle XVI.

(Fotografies: Cinta Cantarell, MDG.)

